

A gyakorlati követelményeket is szem előtt tartó képzés fontosságáról

POLT Péter

A rendőrségi nyomozás a büntetőeljárásról szóló törvény szerint történik, ezért alapvető követelmény – a kriminalisztika módszertanán túl – a büntetőeljárás szabályok ismerete, hiszen ezeket az eljárási cselekményeket általában önállóan kell végrehajtaniuk a nyomozó hatóságoknak, és törvényes eljárásuk kihatással van az ügy végeredményére is. Szükséges felkészíteni a nyomozó hatóság tagjait a mérlegeléssel járó döntések meghozatalára, ez pedig egy magasabb szintű tudást és logikai készséget igényel.

Ezúttal kettős minőségben vagyok jelen e konferencián: egyrészt legfőbb ügyészként, másrészt pedig a Bűnügyi Tudományok Intézetének oktatójaként. A továbbiakban első sorban az ügyészség, mint a „megrendelő”, részéről összegyűjtött észrevételeket osztanom meg. Igyekszem a konferencia témájába illően néhány dologra, legfőképpen gyakori hibákra felhívni a figyelmet, amelyekben egy jó képzés mindenképpen segíteni tud.

Mindenki előtt jól ismert, hogy a rendőrség, mint általános hatáskörű nyomozó hatóság, kiemelt szerepet játszik a büntetőeljárásban. A Btk.-ban helyet kapott bűncselekmények döntő többségét nyomozza, de ezenkívül jelentősek a bűnfelderítő és bűnmegelőző feladatai is, és – amiről kevesebb szó esik, de naponta találkozunk ezzel is – jelentős szerepet játszik a nemzetközi bűnügyi együttműködésben. Ezekén túl meg kell említeni azt a feladatát is, amelyet a bűncselekményekből származó vagyon visszaszerzése érdekében rendel jogszabály.

A rendőrségi nyomozás a büntetőeljárásról szóló törvény szerint történik, ezért alapvető követelmény – különösen a kriminalisztika módszertanán túl – a büntetőeljárás szabályok ismerete, hiszen ezeket az eljárási cselekményeket általában önállóan kell végrehajtaniuk a nyomozó hatóságoknak, és törvényes eljárásuk kihatással van az ügy végeredményére is. A rendőrség, mint nyomozó hatóság, tehát jogalkalmazó tevékenységet végez, és ezen a ponton jelenik meg az anyagi jogi szabályok ismeretének fontossága is, hiszen éppen úgy, mint a büntetőügyekben eljáró igazságügyi hatóságok (az ügyészség és bíróság), a rendőrség is egyfajta értékelő tevékenységet végez, amely sokkal többet kíván, mint különös részi szabályok ismerete.

Az én feladatom most az, hogy összegyűjtsem a legfontosabb észrevételeinket, amelyeket a jogalkalmazásból merítettünk, és amelyek az ügyész számára esetenként problémát okoznak. Ha úgy tetszik, a rendőrségi jogalkalmazásban megjelenő és jelentős típushibákról van szó.

Mindjárt egy rövid kitérővel kezdem. Tudjuk jól, hogy a rendőrség tevékenysége felett az ügyészség törvényességi felügyeletet gyakorol, esetenként meghatározza az egyes nyomozati cselekményeket, a végrehajtás módját is. Különösen igaz ez a fokozott felügyelet esetében. De ez nem helyettesítheti a rendőrség, mint nyomozó hatóság, részéről a jogi előírások és a joggyakorlat ismeretét – bár ezzel sajnos néha szembesülünk. Tehát nyomatékosan tudatosítani kell már az oktatás folyamán, hogy bár az ügy ura az ügyész, és különösen a fokozott felügyeletes ügyekben irányíthatja a nyomozást, mégis: a nyomozás sikeréért, szakszerűségéért és törvényességéért a nyomozó hatóság tagja önálló felelősséggel tartozik, tehát nem lehet itt a felelősséget tologatni, mindenkinek megvan abban a maga része. A nyomozó hatóság által hozott döntések, elvégzett eljárási cselekmények alapvetően meghatározzák a büntetőügy későbbi sorsát, és az ügyész már ezért sem vállalhatja át az ebből fakadó felelősséget. A rendőrségi nyomozók esetében nem feltétel a jogi egyetemi végzettség, hiszen a Nemzeti Közzolgálati Egyetem megadja azt a szükséges képzettséget, ami ehhez a munkához kell. Tény, hogy rendőri vezetők és nyomozók között egyre több a magasán képzett személy, de a rendkívül bonyolult ténybeli és jogi megítélésű cselekmények nyomozásánál még mindig tapasztalunk hiányosságokat – még olyan munkatársak esetén is, akik jogi egyetemi végzettséggel rendelkeznek.

Szükséges felkészíteni a nyomozó hatóság tagjait a mérlegeléssel járó döntések meghozatalára, ez pedig egy magasabb szintű tudást és logikai készséget igényel. Megítélésem szerint nem elegendő a joganyag ismeretét nyújtani a hallgatóknak, hanem annak alkalmazásához egyfajta komplex tudást is itt az egyetemen kell átadni számukra, amely aztán a gyakorlatban eredményre vezet. Említettem, hogy ennek a kérdésnek nem csupán eljárásjogi vetülete van, a nyomozások tárgyát képező bűncselekményeknél nagyon fontos az anyagi jogi törvényi tényállások ismerete is, mert ezek határozzák meg a bizonyítás módszereit és irányát, és ebben rejlik a jogalkalmazás lényege. Az anyagi jogszabályok ismerete nem elégséges önmagában a színvonalas jogalkalmazói munkához, ma már követelmény a nem törvényi szintű szabályok ismerete is, ami a bírósági eseti döntésektől a jogegységi döntéseken át az ügyészi iránymutatásokig terjedhet, tehát elég széles skálát jelent. Ezek elsajátításának ugyancsak itt kell megtörténnie, és nem a gyakorlati jogalkalmazás során kell feltennünk a nyomozó hatóság tagjainak a kérdést, hogy mi az, ami még az ügyben releváns iránymutatás lehet. Számos példa azt mutatja egyébként, hogy a nem kellő anyagi jogi ismeret félreviheti a nyomozás irányát, s ez a későbbiekben akár a büntetőjogi felelősség elmaradását is eredményezheti. Fontos például annak a felismerése, hogy egy nyomozás kezdetén hivatali visszaélés vagy hűtlen kezelés a helyesen megállapított gyanú, és ehhez képest történik a bizonyítékok beszerzése és biztosítása. Ha a nyomozás végén jövünk rá, hogy rossz irányba indultunk, akkor ez már sokszor késő. Külön problémát jelent, ha ez a tárgyaláson derül ki, bár ez már az ügyész felelősségét is felveti. A büntető jogszabályok ismeretének jelentős hiányossága persze nem túl gyakori jelenség, de olykor találkozunk alapvető szabályok téves értelmezésével. Ezek többnyire például a vagyoni jogokat korlátozó kényszerintézkedések során jelennek meg, például egy házkutatás

során, amikor a keresett és megtalált releváns tárgyakon kívül gyakran minden olyan dolgot lefoglalnak, ami a helyszínen megtalálható. Ezek bizonyítékként való felhasználhatósága kétséges. Hasonlóan, az információs rendszer működését érintő bűncselekmények esetén is, amikor az adatállományok helyszínen történő lementése vagy a merevlemezek és más adathordozók helyett indokolatlanul egész számítástechnikai berendezéseket foglalnak le. Ezzel aztán lehetetlenné teszik az adott helyszínen folyó hétköznapi munkát, s ennek nyilvánvalóan lehetnek további következményei is.

Ilyen helyzet merül fel továbbá akkor is, amikor könyvelési iratokat indokolatlanul foglalnak le, mert ez a büntetőeljárás céljával nem összeegyeztethető jogkorlátozáshoz vezethet, ami egyébként szintén kártérítési pert is maga után vonhat, de egyéb következményei is lehetnek. Ebben a körben hangsúlyozni kell azt, hogy a nyomozás nem proaktív tevékenység, vagyis egy meghatározott bűncselekményre vonatkozó konkrét gyanú hiányában nyomozási tevékenység nem végezhető. Erre csak akkor van törvényes lehetőség, ha a szabályoknak megfelelő nyomozási tevékenység során merülnek fel újabb bűncselekményre vonatkozó bizonyítékok.

Ügyészési tapasztalat egyébként az is, hogy még mindig merülnek fel problémák a kényszerintézkedések helyes alkalmazásával, illetve a lefoglalt tárgyak visszaadásával kapcsolatban is. Idő hiányában viszont nem térek ki arra, hogy mikor helyesek és mikor helytelenek a személyi szabadságot korlátozó döntések.

Azt viszont fontos megemlíteni – ez gyakran előforduló hiba –, hogy a nyomozó szervek a bizonyítékok beszerzését éppen a bűncselekménnyel érintett szervezet megkeresésének útján kísérik meg. Nemcsak nyomozástaktikailag rossz döntés ez, hanem a törvényesség szempontjából is problémás, ugyanis sérti az önvádra kötelezés tilalmát. Ugyanez a helyzet akkor is, amikor a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyeket tanúként hallgatnak meg, holott egyébként számos törvényesen beszerezhető bizonyíték felkutatására is lehetőség lenne. Az is azt mutatja, hogy milyen sokrétű képzés szükséges, hogy jóval többször lehetne élni a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekkel, hisz erre a törvényes lehetőség adott, és ezek az intézkedések különösen a nyomozások korai szakaszában jelentősen növelnék a sikeres vagyonzabiztosítást, és -visszaszerzést.

Meg lehet figyelni azt, hogy a nyomozások nem mindig rendelkeznek koncepcióval, tehát a nyomozási cselekmények elvégzése időnként esetlegesnek tűnik, a tervezett bizonyítékoknak a folyamatos értékelése, a bizonyítás továbbgondolása pedig elmarad. Azt hiszem, az a legfontosabb, hogy a megfelelő dogmatikai és logikai gondolkodást el tudják sajátítani a hallgatók.

Hadd szóljak külön az eljárások elhúzóadásáról, amely megítélésem szerint a jogalkalmazásunk alapvető problémája, és befolyást gyakorol a jogbiztonság helyzetére is. Az eljárás elhúzóadásának számos oka van, ezt tudjuk. Ezek közül szeretnék ezen a konferencián párat megemlíteni. Ilyen például a szükségtelen nyomozási cselekmények elrendelése és foganatosítása. Ezek a látszatcselekmények úgy néznek ki, mintha nyomozna a hatóság, de valójában nem teszi azt, sőt éppen a nyomozás érdekeivel ellentétes hatást vált ki. Ilyen például a szükségtelen szakértői bizonyítások elrendelése,

illetve a rossz szakértő kirendelése az adott ügyben. Különösen zavaró, ha a szakértőt jogkérdések eldöntésére rendelik ki. Egyébként a szakértői kirendeléseknek a vizsgálata, azok szakszerűsége önmagában megérne egy konferenciát. Jól tudjuk, hogy az ároktői ügyben is a szakértői bizonyítás, illetve annak hiányosságai okozták a legtöbb problémát. Tipikus hiba egyébként a szakértő számára a határidő kitűzésének elmulasztása, valamint ha nem készül el határidőre a szakértői vélemény, sokszor elmarad a szükséges konzekvenciák levonása és a következmények alkalmazása. Minderre pedig szintén megvan a jogi lehetőség, mégsem élnek vele. Hasonlóan felesleges nyomozati cselekmény például a szükségtelen jogsegélykérelmek előkészítése és beindítása, ahelyett hogy esetleg tényleges komoly nyomozati cselekményt végeznének. A jogsegélykérelmek alkalmasak arra, hogy az aktát betegyük a fiókba, amíg hosszú hónapok, esetleg évek múlva visszajön a válasz, amely aztán sokszor nem is releváns az adott ügy szempontjából.

Külön meg kell említeni a titkos információk beszerzésének, kezelésének, valamint felhasználhatóságának kérdéskörét. Súlyos problémának ítélem, hogy az ily módon beszerzett döntő jelentőségű bizonyítékok esetenként a hatóság hozzá nem értése, felületessége miatt a későbbiekben nem használhatók fel. Ez nagyon komoly ügyek bukását jelentheti. Példaként említeném a haladéktalanság elvének sokszor helytelen értelmezését.

Nem sorolom és nem is elemzem tovább a hibákat. Megjegyzem azonban, hogy ezek száma és előfordulásuk gyakorisága a szakmai felkészültség bizonyos hiányosságaira mutat rá. Méltánytalan lenne, ha általánosítanánk, viszont ezekre a jelzésekre oda kell figyelni, és az oktatás során napi szinten érdemes rávilágítani a lehetséges problémákra.

Összességében azt hangsúlyoznám, hogy a jogi kérdések és szabályok ismerete alapvető fontosságú. Ha ezt a problémát nem a nyomozó hatóság tagja, hanem az ügy során később az ügyész fedezi fel, akkor ez a nyomozás kimenetelére és időszűréseire is komoly veszélyt jelenthet. Az ügyészség egyébként a maga részéről mindent megtesz, hogy segítse a nyomozó hatóságok munkáját, s ez például konkrét iránymutatásokban is megnyilvánul, de ahogy említettem, ez önmagában nem gyógyír. Azt gondolom, hogy az ilyen és ezekhez hasonló hibák orvoslásában a képzésnek nagy szerepe van: a megfelelően kialakított tanrend és a kellő képzettségű oktatók jó oktatási módszertana döntő jelentőségű, amelyek nélkül sikerre nem számíthatunk. Fontos a képzések összehangolása és komplexitása is, amely persze nemcsak a rendőrtiszti képzésre, hanem a jogászképzésre is igaz. Szükség lenne jobb koordinációra valamennyi, az igazságszolgáltatás területén tevékenykedő résztvevő tekintetében, legyen az rendőr, ügyész vagy bíró. Hasznosnak tartanék egy egymást segítő, integratív képzést, továbbképzést, amelynek megszervezése a közeljövő elsődleges feladata.

SUMMARY

The importance of a training that also considers practical demands

POLT Péter

Police investigation is implemented according to the penal code, therefore mastering the criminal procedure rules besides the criminalistic methods is a basic demand, as these procedures have to be enforced by the investigating authorities themselves, and their legal proceedings will affect the final result of the case. Preparing the members of the investigating authority to make well pondered decisions is essential, and it requires a superior level of knowledge and logical skill.

